

R. P. Thomæ Tamburini È Societate Jesu Opera Omnia

Tamburini, Tommaso

Lugduni, 1689

Cap. V. De dissolutione sponsalium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78172](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78172)

4. Quartum pactum. *Tecum contraham si in cohabitare mecum in meo v.g. oppido, nec alio commigrare, promittas.* Quid si addatur, *sub pena solvendi centum?* Respondet, legitimum esse pactum, etiam si de habitatione perpetua, alioque teneri coniuges, sequuto Matrimonio, nam voluntarie acceptari potest & ex alio capite nullam continere iniustitiam. Ita Sanch. l. 1. matr. disp. 40. Pont. l. 12. c. 20. n. 8. Diana p. 3. tr. 4. ref. 212. Laym. l. 5. r. 10. p. 3. c. 2. n. 5. Castrop. l. c. p. 15. §. 2. n. 4. alique. Quare, si vir, v.g. nollet deinde pactum observare, non teneretur eum sequi uxor, & e contra. Penam autem illa solvenda erit, quia non est pena appositae pro sponsalibus adimplendis, quam supra reiecit, sed pro praedicta habitationis securitate. Ita Avers. q. 22. de matr. sect. 3. V. Octavo. Intelligitur autem semper, modo non addit rationabilis causa recedendi: puta sanitas, capitales inimicitiae, & similes, nam tunc cum non addit culpa, nec penam subire debet coniux recedens, & obligabitur alter cum sequi.

5. Hinc nascitur sequens difficultas. Petrus, & Beria sponsalia sine illo ejusmodi pacto contraxerunt, mox Petrus rogat, vel cogit Sponsam, ut secum abeat in aliam regionem: obligaturne Sponsa illum sequi? Respondeo, non obligari, & si Petrus discedat, solvi iuste, & licite sponsalia, etiam iurata à Sponsa possit, quia quamvis uxor, modo infra tract. 7. de oblig. c. 1. §. 1. explicando, obligetur sequi virum, non tamen Sponsa Sponsum. Ita Avers. q. 8. sect. 11. V. Quarto. Similiter Petrus verò peccabit, vel non peccabit, prout vera, & sufficiens causa illam excusabit, vel non excusabit ab ejusmodi discessu.

6. Sed quid iuris, si nullo ejusmodi precedente pacto, inearit Matrimonium, semperne coniuges mutuo se debent sequi alio commigrantes? Respondeo, de hac re infra dicam, tract. 7. de oblig. c. 1. §. 1. a n. 7.

CAPUT V.

De Dissolutione Sponsalium.

Ad octo capita reduco causas, ex quibus queri solet, an dissolvere sponsalia sine culpa quis possit, quas iam suis paragraphis explicandas aggredior.

PRIMA CAUSA.

§. I. Mutuus Consensus.

Inter puberes.

1. Sponsalia à puberibus contracta, etiam iurata, licite dissolvuntur mutuo, sed certe liberò, & non coacto consensu, quo uterque velit à sponsalibus discedere, idque etiam si in honorem Dei per votum illa fuerint iurata, ut si quis, voto addito, pauperem desponsaverit. Ratio est, quia semper intelligitur factum ejusmodi Votum sub conditione, si altera pars velit. Ita Sanctus Thomas, in 4. d. 27. art. 3. n. 5. & communiter.

2. Quare, si quis ex Sponsis, quamvis cum peccato, recedat à sponsalibus, poterit licite alter si velit, & ipse ex se, sine officio Iudicis, rescire. Ratio est, quia iam sic sponsalium dissolutio erit ex mutuo consensu, licite autem hic alter recedat, quia in Textu *L. Cum proponens C. De pactis*, merito dicitur, *Frangenti fidem servanda fides non est*.

3. Dicitur autem recessus à sponsalibus duplici modo exhiberi potest. Primo, explicitè, quando scilicet quis expressis verbis negat, velle ad matrimonium procedere, & de hoc dictum est haecenus. Potest Secundo implicite, & interpretativè, quando scilicet, ita se gerit Sponsus, ut facto ipso, sponsalia rescindere censetur, & certe e iam tunc poterit relictus abluere, & sic sponsalia dissolvere.

4. Hoc implicito modo recedit quis, vel ob nimiam dilationem, vel ob profectiorem in regionem aliam, de quibus sigillatim est differendum.

Pars III.

Quoad dilationem, qui differt inire matrimonium ultra terminum, qui fortè praefixus fuit (nam si praefixus non fuerit, dicam mox num. 6.) censetur à sponsalibus rescire. Id, quod, ut explicatius habeas, fac, sic contracta fuisse sponsalia; Spondemus intra annum inire matrimonium, elabatur autem annus, nec alter è Sponsis compareat ad Matrimonium celebrandum, inquiri, an statim primo die, immo prima hora post annum: iudicandus hic sit, plus iusto differre, atque adeo licitum sit alteri recedere, & sponsalia dissolvere?

5. Affirmativè respondet cum Sancto Thomas loc. cit. communis opinio, & colligitur ex Sacro Textu. *Ex c. Sicuri de sponsal.* ubi cum iubeatur quidam puniri, qui relictis prioribus sponsalibus, evolavit ad aliud Matrimonium, additur, nisi forsitan terminum praefixerit, nec pet eum steterit, quin ad praefixum terminum Matrimonium consummaverit. Quam decisionem adeo stricte excipit Coninch. disp. 23. dub. 6. n. 47. ut etiam si iustam causam alter habuerit differendi, adhuc doceat, alterum posse licite rescire, & dissolvere sponsalia. Verum nec illam communis opinionis doctrinam indistinctè recipiemus, nec haec stricte acceptioni acquiesceremus, putarem enim, Primo, duos, vel tres, seu certe paucos dies (ubi aliud incommodum non apparet) non afferre dilationem plus iusto, quia communiter (nisi aliud expressum ex pacto fuerit) praefixio ejusmodi termini in re nostra, ut in similibus commerciis humanis, non intelligitur cum tanto rigore, ut pauci dies contumacem hominem reddant. Putarem Secundo, contra Coninch. id multo magis esse, si addatur causa rationabilis differendi, tunc enim aequitas vult, ut relictus non sit adeo rigorosus, ut modicam dilationem habeat pro contumacia. Expensis ergo, damno, vel molestia, vel periculo incontinentiae alterius, ac necessitate, qua urgetur, qui differt, & similibus, iudicet prudens, an sit notabilis dilatio, & quidem in utroque foro. In dubio autem recurratur ad Iudicem modo mox dicendo n. 10.

6. Quod si terminus nullus praefixus (in quo casu, ut supra diximus, celebrandum est Matrimonium, quam primum sine magno incommodo potest, praesertim altero inquirente) difficilius est dissolvere, quantum temporis spatium sit expectandum, ut plus iusto longior existimetur dilatio.

7. Dico nihilominus pari modo, ac dictum est num. 5. sine id esse omnibus expensis diiudicandum, quare licet biennium non censetur nimium à lege, *L. Si Is. C. de Spons.* immo, nec *C. Si de Spons.* quinquennium, quia tunc fortasse ex circumstantiis eo tempore praesentibus ita iudicari potuit, tamen multo minus spatium regulariter sufficiens erit, quod ut dixi, à viro prudenti singula considerante decernatur. Lege Sanch. Layman, Rebelleum, Gutierrez, aliosque cit. à Castrop. disp. 1. de sponsal. p. 13.

8. Quoad profectiorem in regionem aliam. Qui ex Sponsis aliò commigrat, diuque abest à loco, ubi Matrimonium erat contrahendum, renunciare praesumitur, imò facto ipso renunciat sponsalibus, nam propterea alterum à promissione, etiam iurata, liberat: qui sic liberatus poterit ex se sine Iudicis officio, liberè, ad alias Nuptias se convertere.

9. Sed quanam temporis diuturnitas ad hoc sufficiat, ut nimirum profectio praedicta ita longa existimetur, ut contumaciam importet?

Respondeo. Lex Civilis, *L. 2. C. de Except.* significat, non sufficere minus triennio, & *L. 2. de spons.* non sufficere minus biennio: sed standum est Legi Canonicae. *C. de Illis spons.* & quidem in utroque foro, quae absolute concedit Sponsae, posse dissolvere sponsalia, quando alter Sponsus aliò se confert, his verbis: *De illis, qui promittunt se mulieres dulturos, & postea dimittunt terram, se in partes alias transferentes, & c. liberum erit mulieribus ad altera se vota transferre.*

10. Verum adhuc urgeo, & inquiri, quodnam tempus requiritur, ut terram quis dimisisse censetur? Respondeo, id, non alio modo, cognosci posse, quam ex iisdem

Q 3 vel

vel similibus circumstantiis, quas modo diximus *num. 5.* In dubio autem recurritur ad iudicem, cuius auctoritate causa dissolvendi sponsalia definitur; & certe prudenter muniti Index satisficiet suo, si absentem Sponsum, vel Sponsam (in hoc enim sunt pares, licet Canonēs communiter loquantur de Mariis, qui facilius aliō proficisci solent) per intermedium quando potest, moneat, terminumque competentem praescribat, quo elapso, libera pronuncietur Sponsa, & Sponsus.

Inter Impuberes.

11. Atque hæc de sponsalibus contractis à puberibus. At, si qui impuberes, modo supra explicato, sponsalia iniverint, non possunt, etiam mutuo consensu ea dissolvere, dum sunt impuberes. Ita definit Sacer Textus, *C. de illis & C. à nob. de spons. impub.* Sanch. *fusè lib. 1. matr. d. 51.* Ratio autem definitionis fuit, ne in eo infirmæ ætatis debili iudicio imprudens esset mutatio. Quando tamen, quilibet ex ipsis attingit pubertatem, potest valide, & licite statim dissentire & sic dissolvere sponsalia, ita ut, quamvis alter, sive pervenerit, sive non pervenerit ad pubertatem vel in sponsalibus persistere, tamen iam dissoluta ea omnino in utroque foro sint. Ita deciditur in Textibus citatis. Ratio autem Decisionis fuit, quia sponsalia impuberum, cum sint inita in ea debili ætate, non debent esse adeo firma, ut ad eorum dissolutionem, non sufficiat alterutrius dissensus, maturo, id est pubertatis tempore habitus.

12. Dixi (statim) nam secus approbare videbuntur sponsalia, nisi ducatur excusatio ab inadvertentia, vel ignorantia, vel bona fide, qua quis credat, se posse ex intervallo dissentire. Ita Aversa *quæst. 8. de sponsal. sect. V. Notant.*

13. Dixi iterum (statim) quod est morali modo sumendum; ita ut ejusmodi dissensus valide, & licite exhiberi possit intra tres dies ante, vel post pubertatis ætatem, ut idem *ibidem* notat, & merito, id enim dicitur in iure fieri statim, quod intra triduum fit, (nisi tamen, ut ego interpretor, alia vi geat circumstantia, vel negotii qualitas contrarium persuadens) ita iure, illud (incontinenti) explicatur triduo, vide *L. Fin. de Errore Advocati.* & illud (illico) explicatur *L. Fin. C. de Iudiciis*, infra triduum, ut docent Canonistæ in *C. de illis modo citato*, notatque Mandosius, *de Monit.* dicens statim aliquod probari, quod infra tres dies probatur.

14. Quid si pubes contraxerit cum impubere, & Sponsus impubes perveniens ad pubertatem approbaverit sponsalia, poteritne pubes, se solo, dissolvere sponsalia? Respondeo, non posse, quia hæc facultas valendi, se solo, ea dissolvere concessa est, dumtaxat impuberi non approbanti sponsalia, quando attingit pubertatem, ut iam dictum est satis, non vero puberi.

15. Quod si sponsalia contracta fuerint ante septennium, idque ante usum rationis, cum irrita sint ipso iure, nec ullam obligationem inducant, nullius consensu indigent, ut dissolvantur.

16. Denique, quando dicimus impuberem, cum pervenerit ad pubertatem, licite resilire posse à sponsalibus, queri potest, an comprehendamus casum, quo impubes dicti interposuerunt suis sponsalibus iuramentum?

17. Respondeo, Sanch. *lib. 2. matr. d. 51. n. 22.* alique citati à Castrop. *d. 1. de sponsal. g. 17. n. 8.* aiunt, non comprehendendi, quare tunc non posse eos licite sine mutuo consensu à promisso matrimonio recedere. Pontius autem *l. 12. c. 9. n. 7.* quem sequitur cum aliis idem Castrop. *n. 9.* asserit, comprehendendi; atque aded licite posse resilire, ac si iuramentum non adfuisset, id, quod probabile esse idem Sanch. ingenuè faretur.

18. Hanc posteriorem sententiam probabiliorē pronuncio, quia ius, *C. Ex lit. de sponsal.* in quo fundatur sententia prior id clare non decernit, & ex alia parte, alibi dictum est, & omnes ex aliis iuribus *C. Quænam modum de iure iurando, L. fin. C. de non numer. pecun. do-*

cent, iuramentum sequi naturam actus cui collatur. Iure contrarium dispositum fuerit. Cum ergo sponsalia impuberum sint irritabilia, etiam per unum ex sponsalibus, qui pubertatem attingit, ejusmodi etiam irritum illis adherens.

SECUNDA CAUSA.

§. II. Religionis ingressus.

Vbi

DE EIVSDEM VOTO.

1. Hic, alterum est certum, sub controversia contrahendi, dissolvi ritè, & licite sponsalia per solam professionem Religiosam, sicuti, ut infra dicemus, matrimonium ratum. Et ratio valde congrua est, quia, cui que reliqui facultas assumendi statum Religionis, qui singularem continet itans Excellentiam, licet erit, ut notat G. Hurt. *disp. 1. de matr. diff. 4. n. 17.* vota biennii Societatis Iesu, quæ verum Religio efficiunt, & post Bullam Gregorii XIII. *Aff. Dom. no.* irritant Matrimonium, quod forte postea contraheretur, non autem per ea biennii voti Matrimonium ratum, quamvis hoc dirimatur à sola professione, infra explicabimus *tr. 1. cap. 6. §. 2.*

2. Quid si prædictis sponsalibus additum sit iuramentum? Respondeo, Idem fore dicendum, quod modo diximus, iuramentum sequitur naturam actus cui adheret, & ita tenet Sanch. Cominch. Pontius cum Castropalao *disp. 1. de spons. pari. 16. n. 5.* quibus addit Hurt. *d. 1. de matr. diff. 5. n. 17.*

Non igitur assentior Rebello, alique citatis Avers. *g. 7. de spons. sect. 12. Vers. Secundo.* dicentibus obligationem immo, nec Scoto apud eisdem dicentibus consilium, si prædictis, qui sponsalia iuravit, postea ad Matrimonium, ut sic servet iuramentum, iam dissentire inquit, antequam illum consummet, Religio ingredi poterit, non, inquam, assentior, qui in contrarium actum ageret, animum habens Matrimonium ferendi. Præterquam quod Sponsam decipere, nunquam Matrimonium contraheret cum alio, qui animum habenti.

3. Quando Religionis electionem concedimus Sponsis, semper excipimus, modo alteri ex Sponsis interfuit Matrimonium celebrari pura, si recedat à Matrimonio ad honorem Sponsæ tunc forte cogatur, & ad legitimandam prolem forte natam, &c. sed hoc non est ex vi sponsalium, est enim ex vi damnationum, &c.

Ingressus in Novitium.

4. Alterum, quod controversatur est, an ad novitium concedatur solenni professioni, sed etiam ingressui in Novitium? Respondeo, Plures ut Sanch. *matr. disp. 42.* alique apud Castrop. *d. 1. de sponsal. g. 17. n. 8.* aiunt, concedant. Plures tamen apud Castrop. *l. 1. de sponsal. g. 17. n. 8.* aiunt, concedere omnino renuunt.

5. Sed verius, & probabilius sic distingue, cum Castrop. *l. c. n. 4.* Vel loquimur de eo, qui manet in statu de hoc dicto, liberum manere à sponsalibus, si velit ad aliud Matrimonium se convertere. Ratiō, quia alter, dum Novitium ingreditur, recedit à sponsalibus; ergo, si alter etiam & ipse recedat, cum mutuo consensu erunt sponsalia dissoluta. Quod si ille solum non cum animo profutendi ad Novitium se convertat, sed huc is qui remanet in seculo, potest licite recedere, quia in sponsalibus semper imbibitur, ut mox dicemus, ratio, nisi res sint notabiliter mutata. At per dictum ingressum mutata sunt nimis manifestè res. Primum quod Sponsa v. g. quæ remanet in seculo, debet expectare

finem Novitatus alterius. Secundò, deberet, nubere ei, qui Monachus fuit. Tertiò, deberet nubere ei, qui illam desepxit, dum per fictum ingrellum eam deserere voluit.

6. Vel loquimur de eo, qui Novitatum assumptis, & de hoc dicto, quamvis licet ingrediatur, tamen ipsum non esse liberum absolute à sponsalibus, sed si forte egrediatur ante professionem, debere observare promissionem daram alteri, si alter velit. Ratio potissima, præter cæteras, est, quia ingressus in Novitatum non solvit sponsalia ex sui natura, cum novitatus possit egredi, & sponsalia adimplere. Neque ex jure positivo: illud enim, quod modo dixi, concedi à jure professionis non potest extendi ad Novitatum, tum quia, quæ pendet à jure positivo non possunt extendi de casu in casum, tum quia disparitas est manifesta, nam professio constituit statum perpetuum, quod non constituit Novitatus.

Votum assumendi Religionem.

7. Inquires. Si professio Religiosa dissolvit sponsalia, dissolvitne etiam votum simplex eandem assumendi?

Respondeo, cum distinctione, quæ consequitur ex dictis. Vel enim est sermo, An licet ejusmodi votum emittatur à Sponsis, & Aio, licet emitti, quia sicut licet emitti est Sponsus profiteri in religione, ita, & illam vovere, præcise ab aliquibus circumstantiis, quæ illud inficerent, qualis esset, fuisse à Sponsis sponsam violatam, de quibus lib. 7. in Dec. c. 5. §. 3. à n. 33. dictum est id, quod ego iterum, iterumque monere soleo. Vide max §. 4. 8.

Vel sermo est, An eo ipso dissolvantur sponsalia, & Aio, licet alter, qui non vovit, possit, si velit, recedere à sponsalibus, quia, ut modo in simili diximus, alter per prædictum votum jam renunciat Matrimonio, atque adeo nunc pro dissolutione jam mutuo consensus adfectus; Tamen, non eo ipso constitueret dissolutio: Nam si is, qui Religionem vovit, in nulla forte ex Religionibus admittatur, seu quoquo modo à Religione liber egrediatur, debet stare in iis sponsalibus, si alter, qui remansit in sæculo, sic velit. Ratio est eadem, quam modo dixi de Novitatu, quia votum prædictum, nec ex natura sua habet sponsalia dissolvere, neque ex jure Ecclesiastico: cum nulli in jure hoc privilegium ejusmodi voto concedatur. Ita Cast. l. c. p. 10. n. 6.

8. Quæres. Si quis vovisset Religionem assumere, ut etiam si quis vovisset ordinari in Sacris, & deinde contraheret sponsalia, validæne essent hæc sponsalia, & ad illa tenereturne, is, qui vovit?

Respondeo. Nec valida erunt, nec ad illa tenebitur, etiam si illa jurasset, quia tunc, sponsalia subsequentera votum, sunt de re illicita. Si tamen præter dicta sponsalia intercessisset defloratio, vel quid simile, alia prorsus esset ratio, de qua ego l. 7. in Dec. c. 5. §. 3. à num. 34. plenè disserui.

TERTIA CAVSA.

§. III. Ordo Sacer.

1. Posito, quod Ordinem Sacrum susceperis, non est dubium sponsalia remanere dissoluta, quia jam assumptus est status Matrimonio insociabilis. Ordinem Sacrum dixi, per Minores enim ea non dissolvi, cum illi statum Nuptiis incompatibilem non constituent, certum est. At controversia esse potest, an eundem Ordinem Sacrum Sponsus licet possit, initia sponsa, suscipere?

Respondeo licet, ex Pontio, Layman, aliisque citatis à Castropalao, loc. cit. part. 19. & ex Diana, aliisque, quos citat, sequitur Averfa, quest. 7. de sponsal. sect. 12. Vers. Dici tamen. Ratio est, aium, quia etiam status, quem af-

fert Ordo Sacer est admodum perfectus, & statui Religio a quipollens. Sed illicite ex Sanch. Coninch. Rebellio, Castropalao eos ibidem citante, quibus adde Gasp. Hurt. d. 2. de matr. diff. 4. Ratio est, inquit, quia Ordini Sacro, tamen si perfectum, certe statum vicendi is contineat, non conceditur à jure sponsalia dirimere, cum è contra statui Religio, propter ejus peculiarem, singularemque perfectionem, id concedatur in supradicto Textu, c. 2. de convers. coniug.

Vtraque sententia sua probabilitate non caret.

Votum assumendi Ordines Sacros.

2. Quid de voto assumendi Ordines Sacros? Respondeo. Si votum fuerit emissum ante sponsalia jam modo §. 2. n. 8. dixi, si vero postea, allati Doctores num. præced. cum Pontio, & Layman. consequenter dicent, & quidem probabiliter ejusmodi votum licet emitti à Sponsis, & debere ab eisdem observari, & per illud eodem modo dissolvi sponsalia, quo ibidem num. 7. diximus de voto ingrediendi Religionem. At verò Doctores eodem num. præced. allati cum Sanch. & Castrop. cap. 10. num. 2. consequenter, & item probabiliter, doceant illicite emitti, unde illud non acceptari à Deo, nec per illud dissolvi sponsalia. Ratio vtriusque sententiæ est, quia cum prior concedat licet dissolvi sponsalia per ipsum Ordinem Sacrum, licet etiam conceder per ejus votum, cum vero posterior neget id Ordini Sacro, negabit etiam ejus voto.

3. Gasp. Hurtadus loc. cit. ait, etiam in hac sententia posteriori, mortua vxore, debere Sponsum suscipere Ordines ad observandum votum, quod non potuit tempore vitæ vxoris adimplere; Sed est distinguendum. Si enim vovit suscipere Ordines pro tempore, quo forte superviveret vxori, obligatur, ut in simili dicam infra §. 5. num. 22. quia sic promissum votum est de re bonæ. At si promisit absolute pro omni tempore, cum votum sit de mala, votum non subsistit, quia in hac sententia fit contra jus Sponsæ, atque adeo nunquam obligare poterit.

QVARTA CAVSA.

§. IV. Votum simplex Castitatis, seu Celibatus.

1. A Sero Primò, probabile esse per votum simplex Castitatis, seu Celibatus post sponsalia emissum dissolvi ex vtraque parte sponsalia, & illud licet emitti ab altero ex Sponsis, etiam altero tenente. Ita docent plerique cum Averf. ut S. Thom. Vasq. Svar. Bonacjn. Pontius quos citat, sequiturque Averf. loc. cit. V. Sed dicendum. Ratio est, inquit, quia per ejusmodi votum assumit quis statum, valde perfectum, & Deo gratum cum eodem Deo se illi offert: sicuti quamvis perfectiore modo facit is, qui se dicat Deo per professionem religiosam.

2. Moneo autem, hanc sententiam, habere locum in foro conscientie tantum, nam in foro externo quis Index credat, te verè ob votum simplex Castitatis sponsalia deserre?

3. Moneo item, habere locum in vero voto facto ob cultum Dei, seu animæ salutem, secus, si ob odium Sponsæ, vel quid simile, tunc enim non esset votum, ut alibi explicatur, cum disputatur de voto.

4. Atque has duas monitiones habere debere etiam locum in præcedentibus votis assumendi Religionem, vel Ordinem Sacrum, jam vides.

5. Affero Secundò, probabile item esse, illicite, & invalide emitti ejusmodi votum Castitatis, seu Celibatus post sponsalia, unde per illud ea nequaquam dissolvi.

Ratio hujus probabilitatis est, quia non sufficit quæcunque perfectio operis ad tollendam obligationem iustitiæ, qualis invenitur in sponsalibus, sed id debet in jure

Q 4 concedi

concedi, seu declarari ab Ecclesia. Cum igitur videamus, id certo Ecclesiam concessisse professioni Religioſæ, & conſequenter ejus Voto, Voto autem ſimplici Calitatis, id clare conceſſiſſe non videamus, conſequenter dicimus, hoc Votum ejusmodi prærogative carere. Dixi, clare, nam Textus in *elementis*. Quod clerici vel pueri, quem inducunt Doctores allati n. 2. ſcilicet Leſſ. Laym. Sanch. alique apud Averl. c. Alii apud Caltrop. *loc. cit. part. 2. num. 6.* proſecto aperte non loquuntur, ut Caſtr. l. n. 5. expendit.

6. Ex priorē sententiā sequitur, Sponsū emittentē post sponsalia hoc Votū, remanere liberū ab illis, ipsaq; sponsalia esse prorsus dissoluta, atque adeo alterū Sponsū, qui Votū non emisit, posse licite, & valide alias Nuptias sibi procurare.

7. Ex posteriore vero sequitur, ejusmodi Sponsum non remanere liberum à sponsalibus, debere procedere ad Matrimonium, si alter velit, sponsalia iue ipsa non fuisse dissoluta. Lege Castrop. qui advenit, hunc post Matrimonium reddere possit debitum, sed non petere, & obligari ad petendam dispensationem, ne permaneat in periculo continuo continentiae.

8. Ex his sententiis, elige quam mavis, modo advertas hæc dicta esse, præcendendo ab alio damno. Nam, si copulam quis ev. g. a Sponsa habuit, imò à quacunque cum promissione Matrimonii, sanè is, nec per simile Votum Castitatis antecedens, nec per consequens promissionem Matrimonii, poterit à Nuptiis liberari, Sponsa nolente, sed de hac re dixi latè *lib. 7. Decal. c. p. §. 3. à num. 34.*

9. Denique Cæteranus indicat, etiam per merum propositum fervandi Castitatem, seu vitam cœlibem, dissolvi licite posse sponsalia, ita ut solo amore castè vivendi possit Sponsus, vel Sponsa rescindere Nuptias promissas. Sed non est à nobis audiendus, sicuti non auditur ab Averfa, *locuti, Verf. Scipino demum*. Nam ejusmodi propositum, non in facit actum incompensabilem cum Matrimonio, & tanta concessio à nullo jure illi f. d. esse probatur & denique obligatio orta ex lituita, quæ invenitur in sponsalibus, vincit non potest à proposito exercende ejuslibet virtutis, ad quam quis non obligatur.

QVINTA CAVSA.

§. V. *Matrimonium, vel Sponsalia cum alio
contracta.*

Certum est Primò, quando alter ex Sponsis Matrimonium de presenti cum alio contrahit (sane cum peccato, quia, ut, supponimus fidem sine causa sufficiens alteri daram frangit) valere matrimonium, dissolutaque esse illa priora sponsalia, quamvis jurata, licetque alterum posse sibi de alio conjugio providere. Ratio est clara, quia sponsalia priora non sunt impedimentum dirimens, cum tamen Matrimonium jam actu consistens (nam mortuo conjugè, an obligetur hic redire ad prima sponsalia dicam *ad n. 4.*) dirimat aliud Matrimonium cum illud reddat impossibile. ●

Quod si dictum Matrimonium, post prædicta spon-
salia initum, fuisset nullum, quia, v.g. contractum fuisset
cum confanguinea; tunc certe illa non dissolveretur.
Quia, qui dictum Matrimonium attentavit, redire cogi-
tur ad Sponsum, licet hæc non obligetur illum admitti-
re, quia potest vii jure suo non servandi fidem illi, qui
prius fidem frangere voluit.

2. Certum est Secundò, sponsalia posteriora inita etiam cum juramento post sponsalia priora esse ex se nulla. Ratio est, quia posteriora sunt illicita; ergo non obligantia, atque adeo nulla. Adde, in pari casu debere prævalere priorem promissionem, utpote, tempore, præcedentem, juxta vulgatum jus. *Qui prior est tempore, prior est Jure.* Non ita in Matrimonio; illud enim, quamvis post sponsalia cum alio inita, contrahatur, est validum, atque adeo, cum Matrimonio fit vinculum indissolubile.

le, semper tale remanebit, & sic semper excludet
cunque sponsalia, cum aliis.
Hæc sunt facilia, & quibuscunque obvia: super
tamen difficultates sequentes.

PRIMA DIFFICULTAS

An sponsalia reviviscant.

3. Titius Sponsus Bertæ, Bertam deferens
Matrimonium de præfenti cum Antonia. Post
nos Antonia excessit è vita (idem esset si legiti-
mationem emisisset) Bertæ autem Titium compul-
sit Matrimonium sibi ante duos annos promissi-
gibiturne, saltem in foro conscientie, Titium
dicere.

Respondeo. Non obligari, docet Sanchez, l. 1. m. 1. d. 48. n. 3. alique apud Crompt. l. mex. c. 1. n. 1. de nat. f. 8. l. 1. 3. Veri. Terrio, G. Hurt. d. 1. de m. 1. Ratio Sanchez potissima est, quia ut habetur p. 1. res. §. deum, ff. de solutionibus c. Quasi de m. 1. obligatio semel extincta non reuiviscit item illa filia per matrimonium cum alia contractum non fuerit, ergo, &c. Adde, adesse aliquos Sacros Textus hac feniencia.

Ratio Casuop. est, quia gratis dicitur, esse obligationem priorum sponsalium; fuit enim suspensa, donec duraturum erat impedimentum, id est Matrimonium subsecutum cum illa conjugum jam ablato per mortem conjugis, suum effectum habere debet.

4. Confirmat Caltopalaus sic. Si equum Petro mittas, vel vendas, qua promissione vel venditione obstante, Francisco eundem equum vendens tibi Francisco equus erit, ut deciditur in iure. *Quoniam re vindicari.* At si Franciscus equum tibi re debitorum, dubium erit, te obligatum esse Petro equum tuum priorem promissionem, & venditionem eque equum facere potes, ergo ita in actu nostro.

5. Confirmari item potest alio exemplo, cuius
loc. cit. pace tanti viri, valde recte respondet Sanch.
arguuntur, is qui vovit Castitatem & deinde
uxorem, ac mortua, debet redire ad votum
sum, ut omnes docent. Ergo pari modo, mortuo
ge debet redire ad sponsalia antea rite promissa.
argumento, respondet Sanch. afferendo
quia nimirum Votum Castitatis est diversum
Matrimonio at sponsalia, & matrimonium non
rationes diversæ, unde non est mirum (ait) si
quantum per Matrimonium sponsalia, ibi
suspendatur dumtaxat. Verum, ne dixi, si
responsio. Quid enim ad rem hanc operari
diversitas, vel identitas illa, si utroque vget
promissio?

6. Hæc sententia Castropalæ, mihi magis placet, illam Sanchez propter ejus & plurimum allegatam Avaritatem, non possum non vocare probabiliorē. Textus, qui contra Castropalaum afferuntur, & de eos solum definiti, contrahentem cum aliquo Matrimonium de præsentī non posse ab illa separari, & sponsæ nubat, quod certum esse jam dixi, &c. An per dictum Matrimonium solvantur fœderalia celebrata, an potius suspendantur, nihil jam determinavi.

SECUNDA DIFFICULTAS.

*Qua sponsalia preferuntur, an priora sine copula?
posteriora cum copula?*

7. Caius Catharinam desponsavit, mox rei
da sponsalia, vique cum peccato, promissa
Bertæ penitus insciæ priorum sponsalium, eoque
hac promissione cognovit; & quares occulta negotia

quam fuit, ad Iudicem confugiens utraque mulier, sibi exponebat pro viro Caium: quam ergo in utroque foro Caius ducere obligabitur, præsertim nunc post Tridentinum.

8. Dixi (Bertæ penitus inficiæ) nam si sciisset, cum sic fuisset in culpa, non esset in utroque foro Berta vllatenus audienda. Dixi (item post Tridentinum) nam antea (imò, & nunc ubi Tridentinum non est promulgatum) sponsalia per copulam transibant in Matrimonium de presenti. Quare tunc hic casus coincideret cum præcedente allato num. 11.

9. Sed jam Respondeo ad casum propositum, Pontius, l. 12. mar. cap. 14. Coninch. d. 23. Aub. l. 4. concl. 4. alique quos citat, & excipit Castrop. de spons. d. 1. p. 22. num. 6. sustinent, solvi priora sponsalia, idque propter damnum illatum posteriori Sponsæ, ob habitam cum Sponso copulam, quod damnum reparari non potest, nisi per subsequens Matrimonium. Quare in hac sententia Caius est Bertæ concedendus, nisi forte idem Caius Catharinam cognovisset, tunc enim prævalere non est dubium priora sponsalia.

10. Sanchez, verò, l. 1. mar. d. 49. & Aversa loc. cit. Res. Sex. d. 1. alios citantes docent, non dissolvi, adeoque Caium in quocunque foro esse Catharinæ reddendum. Ratio est, quia ius prioris sponsaliti, ne vnguem quidem diminui potuit per secunda sponsalia iniuste inita, & prorsus nulla, unde impedimentum publicæ honestatis non patiens. Cuius ergo alio modo, augendo dotem, consulat Bertæ.

11. Illud fateri hæc sententia posterior, si forte magnum periculum imminet Bertæ, Catharinæ verò nullum, vel leve damnum ex privatione conjugii cum Caio, tunc per accidens prævaluitur conditionem Bertæ, quatenus, ob charitatem, Catharina debeat priora sponsalia remittere, ut à damno tam gravi Berta liberetur. Atque hanc solam doctrinam fortasse admittit Diana p. 1. r. 2. ref. 70. si attendi legatur, quavis, multis citatis, videatur esse in priori sententia.

12. Obijcies contra hanc posteriorem sententiam Sanchez. Diximus Lib. 7. in Decal. cap. 5. §. 3. num. 35. cum communione sententia, si quis post Votum simplex Castitatis Deo promissum violavit honestam puellam sub promissione Matrimonii, debere postponere Votum, & puellam ducere. Ergo multo magis idem debet quis in simili violatione facere post sponsalia homini promissa.

12. Respondeo, disparitatem ibidem à me insinuatam fuisse, nam Votum cum obliget ex virtute Religionis circa Deum, qui non est tam rigidus exactor, ut homo, quique benigne iudicatur suum ius remittere in concurrentia iuris iustitiæ, quod est homini servandum, non adeo urget, ut promissio facta homini, qui non facile suum ius remittere præsumitur, quare hæc semper urget fortius. Alias responsiones lege apud Aversam citatum.

14. Obijcies iterum cum Castropalao loc. cit. contra hanc eandem sententiam Sanc. Si equum Petro liberaliter promissum vendas Ioanni, pretio accepto, & consumpto, equum Ioanni trahere obligaris, arg. l. Quoties, de re vendic. ubi res solum vendita vni; sed alteri, & vendita, & tradita, huic debetur. At per priora sponsalia te in Matrimonium promissisti, per secunda vero te quasi vendidisti recepto pretio copulæ, quin imò, & tradidisti te, seu corpus tuum, si non, quoad dominium, saltem quo ad usum. Ergo hæc secunda sponsalia exequi debes, non priora.

15. Respondeo, falsum est, priora sponsalia comparari posse promissioni liberali de dando, v. g. equo: quamvis enim ea habuerit initium à libera voluntate; tamen cum sint onerosa, sanè obligantia sunt, & mere liberalia non sunt, posita repromissione alterius. Falsum item nihil pretii recepisse Sponsum in prioribus sponsalibus, ut videtur supponere Castropalaus; recipit enim promissionem, quasi pretium suæ promissionis.

Falsum denique, se Sponsum quasi vendidisse, recepta copula, quasi recepto pretio; non enim potuit seipsum quasi vendere huic, si ante, se quasi vendiderat, seu, ut ita loquar, se inceperat vendere alteri. Neque faveat præsentæ huic venditioni, Sponsum tradidisse vsum sui corporis; cum enim id fuerit contra ius prioris Sponsæ, nihil absolute suum tradidit, at verè tuum equum tu Ioanni tradidisti in exemplo adducto. Traditio igitur illius vsum corporis nullam legitimam possessionem peperit, æquè ac non coarscit possessio legitima, quando quis rem furto ablatam, etiam accepto pretio, alteri vendit, & tradit.

16. Ex dictis posterior, hoc est Sanchez sententia est absolute præferenda. Verum, si posterior Sponsa copulam passa patetur grave damnum, prior verò nullum, vel satis leve, rediret doctrina modo data num. 11.

TERTIA DIFFICULTAS.

An aliquando valeant secunda sponsalia?

17. Franciscus sponsalia legitime inuit cum Antonia, deinde alia nova inuit cum Berta, sanè cum peccato. Sed quid deinde consecutum est? obiit Antonia, seu Religionem professæ est, seu libere, & volens recessit à sponsalibus, & Franciscus interrogavit Theologos, an obligaretur ex vi prædictorum sponsalium posteriorum, quamvis cum peccato initiorum, Bertam ducere?

18. Respondet Rebellius, part. 2. lib. 4. quaest. 3. sect. 8. numer. 56. Res. Verum quæres, Franciscum obligari Bertam ducere, quia nova illa sponsalia, licet non valuerint eo modo, quo facta sunt, valuerunt tamen eo modo, quo valeat potuerunt, juxta illud iuris vulgatum Alius qui non valet eo modo, quo fit, valet eo modo quo potest, ut supra cap. 2. §. 4. n. 4. diximus. At iam mortua priore sponsa, potest valere, & affectum suum consequi posterior facta promissio; ergo debet.

19. Verum respondent alii cum Castropalao, d. i. de spons. p. 22. num. 4. citans Suar. aliosque non obligari, etiam si iuramentum adhibitum fuerit, quia illa nova sponsalia nullo modo valuerunt. Quare non possunt deinde fieri valida solum ob mortem, vel mutationem prioris Sponsæ, juxta illud non minus vulgatum iuris. Quod ab initio fuit invalidum, tractu temporis non convalescit.

20. Ad ius allatum à Rebellio respondet hæc Castropalai sententia, illud esse verum, quando actus, dum fit, partim potest valere, partim non ita; nam tunc valebit secundum id, quod valere potest. At in casu nostro nullo modo, ne in parte quidem valida sunt illa sponsalia absolute facta.

21. Posterior sententia ex dictis, cum in illa conveniant Sanchez, & Pontius, alijs oppositi, magnum signum habet, quod vera sit, & à nobis omnino excipienda.

22. Adverte tamen ibid (absolute) quod modo dixi, nam, si nova sponsalia addita conditione, sic Franciscus iniisset: Ego promitto tibi Bertæ conjugium, si forte Catharina mea Sponsa moriatur, seu remittat promissionem illi à me factam, seu Promitto tibi Bertæ conjugium pro tempore, quo legitime ero solutus à sponsalibus à me cum alia factis. Si, inquam, sic sponsalia hæc nova iniisset, valida fuisset promissio, & tunc mortua, vel animo mutata Catharina, obligaretur Franciscus ad ducendam Bertam, quia, si tunc ejusmodi intentionem habuit Franciscus, validè contraxit pro tempore illo futuro.

23. Quid, si esset, omnibus expensis, dubium, an Franciscus habuerit intentionem hanc?

Respondeo. Aversa l. c. ait, Franciscum debere præsumi, illam habuisse, atque adeo obligari ad ducendam Bertam; si enim præsumeretur non habuisse, præsumere-

retat delictum iniustitiae contra priorem Sponsam commississe: at in jure delictum nunquam praesumitur, nisi certo constet.

24. Verum, esto, nolim, nec possim praesumere Francisci delictum, & esto, sic debeat in judicio pronunciare iudex, qui animum internum non videt, adhuc tamen dubium remanet; an re vera Franciscus se obligaverit Bertae, nec-ne, & sic dubitatur de ipsa substantia obligationis, seu promissionis obligantis. Quare recurrit questio, an pro foro conscientiae debeat prevalere certa libertas Francisci contra dubiam promissionem? Sed id in simili dictum à nobis est sup. c. 1 §. 4. n. 10.

QUARTA DIFFICULTAS.

Sponsalia inter impeditos sub conditione, si Papa dispensaverit, An praevalent posterioribus initia inter non impeditos?

25. Caesar sciens Lucretiam sibi esse consanguineam, eam, nullo designato tempore, desponsavit sub conditione si summus Pontifex dispensaverit. Interim, antequam dispensatio expedita fuerit, nova sponsalia cum Berta nullo affecta impedimento contraxit. Obienta jam dispensatione, potestne Caesar Bertam potius (ut optat) ducere, quam Lucretiam?

26. Respondeo, mihi certum esse cum Diana, p. 11. tract. 2. resol. 70. posse, supponendo non adfuisse novum consensum in Caesare post dispensationem impetratam. Ratio est, quia illa priora sponsalia nulla prorsus fuere, atque adeo posteriora fuerunt valida, & hujus ulterior ratio est, quia jus omnino prohibet sponsalia inter ejusmodi impeditos; sed ante impletam conditionem sunt impediti; ergo &c. Adde, in re quae per leges eximitur à commercio humano, & ex facto, quod à jure improbatur, nullam oriri posse obligationem, vide *L. inter stipulantem §. Sacramenti de Verb. signif. L. cum lex ff. de Fidejuss.* Ergo ex promissione facta Matrimonii, quod improbatum inter consanguineos, non potest oriri obligatio pro tempore ante obtentam dispensationem, de quo loquimur; ergo illa promissio Caesaris & Lucretiae nulla fuit, & consequenter valida illa ejusdem Caesaris, & Bertae.

27. Quid si posteriora sponsalia cum Berta contracta fuissent post dispensationem jam expeditam?

Respondeo, esse distinguendum juxta superius dicta cap. 3. §. 2. n. 10. Si enim sustineas, statim, obtenta dispensatione sine novo consensu, valida esse sponsalia illa, facta sub spe, sub conditione Dispensationis, sponsalia Caesaris & Lucretiae erunt, (habita dispensatione) statim valida, & observanda. Si vero sustineas, obtenta dispensatione, non statim convalescere sponsalia, sed requiri novum consensum, seu ratificationem, quam in casu nostro supponimus, nequaquam adfuisse, remanent sponsalia priora cum Lucretia invalida, unde valida erunt posteriora cum Berta, atque haec custodienda. Nos vero, quia utramque sententiam probabilem judicavimus l. c. & iterum judicabimus infra, c. 10. de consensu c. 7. §. 3. ided breviter dicimus, si sponsalia cum Berta fuerunt, ante impetratam pro Lucretia dispensationem, contracta, Bertam fore uxorem Caesaris, qui est casus allatus n. 23. Si vero fuerunt inita post obtentam dispensationem, qui est casus allatus hoc n. 27. dicimus esse probabile, quod Berta à conjugio Caesaris sit repellenda, & quod Lucretia sit ad ejusdem conjugium advocanda, sed esse item probabile contrarium, ut patet ex dictis: Advertendo semper, debere rescindi damna, si quae facta sunt à Caesare Sponsae relictæ, & praescindendo à copula, de qua jam modo, dictum est.

1. Sponsa, vel Sponsus (in hoc enim utriusque est aequum) statim innocens, etiam si sponsalia periret ab ipsis recedere, ut decidit cap. Quamvis de jurejurando, & patet. Quia enim cum in dei tractio, ob quam omnes concedimus, postea salubus recedere, si haec non est: Dixi (innocens) qui delictum commisit, debet ex parte sua obligationem adimplere, si alter velit, ne scilicet ex sua ingratitudine lucrum reportet.

2. Quid, si Sponsa verè per vim pateretur fornicationem, quem esse casum rarissimum dixi l. 7. in Dicitur §. 2. n. 5. Sanch. lib. 1. matr. d. 5. n. 8.

Respondeo, posse adhuc Sponsum eum delectare quidem ob fractam fidem, quam in hoc casu non fuisse supponimus, sed quia Sponsa, etiam per vim violata, vilis notabiliter efficitur, & probo veritatem fecerim sic violatam ducere, idque cum periculo te alienam prolem alendi.

3. Dictum est (Sponsa) nam ex communi sententia Sanch. Pont. l. 12. cap. 17. num. 3. & aliorum, non concedimus, si Sponsus ex violata cogere vellet cognoscere (si tamen virum posse invitum ad hoc cogi, possibile sit, quod mihi, & Tolto, §. 4. cap. 20. dictum est difficile) nam tunc, nec Sponsus hunc cogere cum ageret coactus, nec probrobus esset eum ducere, cum, virum aliquem cognovisse, deinde secundum hominum existimationem non sit. Notandum Sponsus cogere vellet sodomiticè pati, nam quia dedecus esset mulieri, ejusmodi virum proinde habere, ideo judicat Castrop. loc. max. citando nam, & hanc solam rationem, posse Sponsam illum veluti ab se repellere, id, quod ego limitarem, quando res est occulta, ut etiam in similibus (quando caput est solum à ratione dedecoris) dicendum est.

4. Quod dictum est de fornicatione, extenditur modo ad oscula, tactusque impudicos; per haec enim proximè, si sint frequentia, etiam fides frangitur, cum Sponsa promiserint Matrimonium, & omnia, quae illud continentur.

5. Extenditur Secundò, ad fornicationem spiritalem, id est ad haeresim. Alter enim potest recedere à viro alterum in haeresim incidisse: quod dictum in Castrop. l. 1. de spons. p. 25. num. 11. quando spiritualis est Sponsus innocens, habitare cum haeretico, & quando sumus in loco, ubi delictum haereticum redditur infamem, ut in Hispania, aliisque Catholicis regionibus. Equidem hanc limitationem, nec apud Sanchez loc. cit. nec passim apud alios lego, & probabilem etiam in Regionibus Haereticorum non consideramus, sed commendare potius Sponsam, quae nolle progredi ad Matrimonium ejus Sponsi, qui haeresim in sponsalia amplectitur; nimis enim grave est eam Catholicam, ad nubendum homini divertere, & quidem saepe Religionis, quem tamen ipsa Catholicum in sponsalibus elegerat.

6. Inquires, Fornicantis utriusque, id est Sponsae, & Sponsi, utrumque ad libitum à Sponsalibus resiliat.

Respondeo. Communis opinio cum Sanch. l. 1. de matr. num. 9. & cum Pontio, Coninch, Layman, Guenzler apud Castropalaum, loc. cit. num. 9. quibus addo Durandum, part. 3. tract. 4. resol. 284. & quidem satis probabiliter distinguit; concedit enim Sponsum posse, non vero Sponsam, quia quod Sponsa violata ab aliquo hunc maximum est dedecus, non autè quod Sponsus aliquam violaverit, ut modò diximus num. 3. Quare ad hunc compenlati injuria nequaquam possunt. Sed Castropalaus, loc. cit. n. 10. & quidem ex mea sententia probabiliter.

bilis, ne dicam verius, ad quod etiam propendit Aversa de *marim*, *sect. 8. quæst. 24. 1. Porro*, putat posse utroque æque resistere; Sponsum propter rationem iam dictam, Sponsam vero, quia etiam ipsa fornicata fuerit, non propterea tollitur, quod vir per suam fornicationem si dem fegerit Sponsæ; Sicuti propter similem rationem, quamvis dedecus non sit uxori, si ejus vir aliam cognoscit, tamen ipsa, solum, quia si datam fidem vi frangit, divertere potest, ut ex certa, & communi doctrina habet ipse Sanchez *lib. 10. de matr. disp. 3. num. 6. & infra suo loco dicemus*. Non ergo ex capite dedecoris, quod excludimus dicto n. 3. sed ex capite fractionis fidei, quæ hic adest.

7. Initas. Quando, cum uxor, tum vir adulteratur, neque potest divertere, quia, ut habet Textus, *c. Significasti de D. cor. alibi*, paria delicta mutua compensatione abolentur. Ergo, neque Sponsi, quamvis utrique fornicantes, poterunt à sponsalibus, divertere?

8. Respondeo. Hujus paritatis debent etiam Auctores communis sententiæ respondere, nam probat, ne à Sponso quidem fornicante posse dimittere Sponsam similiter delinquentem; compensantur enim delicta. Disparitas igitur est, quia cum Matrimonium sit ex se indissolubile, quodlibet caput impediendi ejus separationem sufficere debuit, quale nunc est compensatio adulteriorum; At pro sponsalibus, quæ ob quamlibet mutationem dissolvi possunt, non cogimur similem compensationem iniuriarum inducere, sed concedere debemus utrique Sponso, ut fidem sibi factam vindicare possit per separationem, quæ facile, etiam ob alias rationabiles causas concedi solent Sponsis. Ita respondent Sanchez, Layman, Gutierrez, cit. quamvis nobis contrarij, ita igitur, & nos.

SEPTIMA CAUSA.

§. VII. Impedimentum superveniens.

1. Impedimenta non dirimentia Matrimonium, quantum facit ad præsens institutum, hodie sunt (ut supra videtur, *de Imped. c. 6. dixi*) Votum Religionis, Votum Sacerdotij, Votum Castitatis, Votum Cœlibatus; De his ergo non dirimentibus, cum iam *sup. c. 5. §. 2. n. 7. c. §. 13. n. 2. & §. 4. per totum*, dixerimus, quæ ratione se habent in sponsalibus, superest hic solum agere de impedimentis dirimentibus, quomodo scilicet, & quatenus aliquid impedimentum dirimens superveniens sponsalibus, illa dissolvat, id quod figuratone sequentis casus dilucidius explicabitur.

2. Antonius sponsalia promissit Mariæ, venim non multo post cognovit Agatham Mariæ Sororem, unde (ut scimus omnes) affinitatem ex copula carnali fornicaria dictus Antonius contraxit cum eadem sua Sponsa Mariæ, quæ affinitas, cum sit impedimentum dirimens in causa est, ut non possit procedi ad Matrimonium de presenti, nisi prius obtineatur à Summo Pontifice dispensatio.

3. Porro circa hunc casum, & similes, quando culpa alterius ex Sponsis supervenit quomodocumque aliud impedimentum dirimens, tria resolvenda se offerunt, quæ iam, tribus assertionibus, resolvo.

4. Affero Primò, Mariam esse liberam à sponsalibus, ut vult Aversa *l. 7. de spons. sect. 14. V. ita autem*, Coninch. & Sanchez apud Castrop. *disp. 2. de spons. p. 26.* posse retere Antonium, etiam si se offerat ad obtinendam dispensationem, immo etiam dispensationem obtentam exhibeat. Ratio (præter fornicationem, quæ in hoc peculiari casu intervenit, quam esse causam sufficientem, ut innocens resistat à sponsalibus, nuper diximus) est, quia apponens impedimentum dirimens, fecit, quantum est ex se, Matrimonium iure impossibile, ergo sufficienter dedit causam alteri resistendi, & volendi, conformare se iuri Matrimonium prohibenti.

5. Affero Secundò, Antonium non esse liberum à

sponsalibus: *Idem loc. præter*, Av. Vnde, volente Mariæ obligari ad procurandam dispensationem, & ad Matrimonium de presenti celebrandum. Ratio est, quia ut superius sæpe diximus, æquum non est, ut liberetur à data fide is, qui delictum commisit: nam, sic ex iniquitate lucrum reportaret. Aversa autem *l. c. cit.* dictum Antonium (præcendendo ab alio damno Mariæ) posse, velle se conformari iuri prohibenti, sed ei non acquiesco, propter rationem dictam, & quia de iure naturæ est, ut, qui causa est impedimenti, circa illud, quod ipse promissit, tollere ipsum debeat, quo ablato, iam non erit difformis iuri prohibenti.

6. Affero Terriò, dispensationem prædictam esse procurandam expensis Antonij, & nullo modo Mariæ: patet, quia solum ipse, & quidem iniuste, fuit causa, ob quam, necessariò illa dispensatio procuranda esset. Ita Doctores citati.

7. Sed ecce celebris difficultas. Si magnis expensis hæc dispensatio sit impetranda, adhucne obligabitur ad illam procurandam Antonius nocens?

Respondeo. Non obligari, putat Filiuc. Sanchez. Coninch. quos citat, sequiturque Gasp. Hurtad. *disp. 2. de matr. disp. 1. 2.* Ratio est, inquit, quia obligatio orta ex sponsalibus solum viget Sponsum ad ponenda media ordinaria, & non valde difficilia, quibus impleri possit Matrimonium, non verò extraordinaria, & difficilia. Excipiunt, & merito, nisi sponsa fuerit spe Matrimonij violata, unde damnum pateretur, vel infamiam, si non sequeretur Matrimonium, nam tunc, sine dubio, nullis sumptibus parcere debet, pro dispensatione impetranda, Sponsus.

8. Obligari Antonium semper, etiam magnis sumptibus, concedit cum Petro Ledesma, & Ochagavia Castropalaus, *loc. cit. num. 4.* non quidem ex vi sponsalium, ex quibus recte dixerunt prædicti Doctores, non obligari Sponsum, nisi ad media ordinaria: (nam propterea Sponsus ex sola lege sponsalium teneretur dumtaxat procurare dispensationem mediocribus sumptibus, exemplo docto ab eo, qui post votum Castitatis Matrimonium contrahit; non enim obligatur ante consummationem Matrimonij ingredi Religionem, in qua possit servare castitatem; quia hoc est remedium extraordinarium, & nimis durum sufficunt alia de quibus ibi) non inquam, ex vi sponsalium, sed ex vi, seu ratione damnificationis, cuius, contra Sponsæ litem, causa fuit per suum delictum Antonius.

9. Hanc decisionem Castropalai, Ego verissimam iudico; ita ut contrariam ne probabilem quidem vocare velim, quia non video cur qui causa est damni contrahit, non sit obligatus illud quantum potest, relaxare. Inquiri enim à te, si me iniuste impedires à consecratione Beneficii, ad quod ego ius habeo per electionem mihi legitime factam, nonne deberes, quacunque impensa, illud impedimentum tollere, si posses.

10. Illud tamen hujus decisionis rigorem aliquantulum mitigabit, quod notat Gasp. Hurtad. *loc. cit.* his verbis: *Is, qui fuit causa impedimenti, tenetur ad procurandam dispensationem, quando dans causam impedimenti advertebat, impedimentum contrahi, quia tunc liberè dedit causam damno extorto ex impedimento; damnificationi autem libera, & humana satisfaciendum est. At quando tunc non advertebat impedimentum contrahi, non tenetur, quia tunc liberè non damnificavit, damnificationi autem, quando non liberè fit, non est necessariò satisfaciendum.* Hæc ille: unde cum sapissimè non advertatur, frequentissima erit excusatio.

11. Eundem rigorem mitigabit, etiam illud. Nam si fore tot, tantæque deberent esse expensæ, ut si ea fierent, caderet notabiliter à suo statu Antonius, excusaretur ab illis. Rursum, si comparatione damni, quod patitur Maria, nimis exorbitans deberet esse damnum expensarum, quod deberet pati Antonius, posset differri ad melius tempus procuratio dispensationis, vel conveniri cum Mariæ, ut remittat, quæ certe non debet esse difficilis

difficilis, quia iustitia non adversatur Charitati, & recte rationi; hæc autem dicunt, non debere dominum velle rem suam cum tanto rigore, sibi restitui, ut damnum aliud intolerabile debitori inferatur. Id quod ego in simili notavi, lib. 8. in dec. tr. 4. c. 1. §. 8. n. 4.

OCTAVA CAUSA.

§. VIII. Superveniens mutatio notabilis in Sponsis.

1. **E**X Doctrina illa, nisi fieri, quod promissio intelligitur semper fieri, rebus in eodem statu permanentibus, sit, ut, si contractis sponsalibus mutatio notabilis superveniat in altero ex Sponsis, ipsa etiam iurata, non obligent. Ea autem consuevit accidere in bonis, vel corporis, vel animæ, vel fortunarum, consuevit, inquam, nam ceterum hæc regula generalis datur à Doctoribus apud Coninc. d. 23. de spons. dissol. dub. 8. Ut quoties initis iam sponsalibus, superaccidat alia quæcunque causa, quæ eorum executionem reddit notabiliter difficiliorem, quæque, si initio fuisset, cordatum hominem similis conditionis prudenter ab illis avertisset, toties cessat obligatio respectu illius, cui difficilius redditum est Matrimonium. Atque hanc regulam admitti debere in sponsalibus, ut recte notat Aversa, quæst. 8. de spons. sect. 1. 4. Vers. Sexto, quamvis non admittatur in cæteris contractibus, præsertim onerosis; nam Matrimonium, & consequenter ejus promissio, requirit maiorem libertatem, cum sit contractus ex se perpetuus, & indissolubile.

2. Porro hanc regulam aliquantulum illustremus, ea tria bonorum genera sigillatim percurrentes.

Quoad bona Corporis.

3. Si quis ex Sponsis incidat in morbum incurabilem, vel contagiosum, puta, paraly sim, lepram, morbum Gallicum, si amittat oculos, aures nates, si fiat claudus, mancus, &c. iuste alter recedere à sponsalibus potest. Hæc enim, sicuti recedant à sponsalibus contrahendis, sic excusant à contractis, quamvis iuratis; quia nimis grave esset, hæc perpetuo velle in socio pati, poterit ergo is recedere ab hoc contractu sponsalium ex se dissolubili, quod certe non posset, si Matrimonium iam contractum fuisset de præfenti, quod ex se indissolubile est.

4. Tria hæc felige, non valde communia. Primum Morbi Gallici vehementis suspicio, causam dat dictæ dissolutionis ipsi Sponso sano. Ex Pont. lib. 1. c. 17. n. 4. Adde rem ego, idem esse de suspitione cuiuscunque infirmitatis gravis incurabilis, par enim est ratio.

5. Secundum. Oris graveolentia, cui ars Medici subvenire nequit, adnumera inter has infirmitates valentes modo dicto dissolvere sponsalia, ex parte alterius benevalenti: Ita Sanch. lib. 1. disp. 57. n. 2. approbatque ibidem Pontius, & merito, quia illam in tam arcta conjunctione tolerare, nimis esset onerosum.

6. Tertium. Quid, si Sponsa tempore sponsalium pulcherrima, deinde notabiliter deformis evadat?

Respondeo, etiam propter hanc mutationem posse Sponsum resilire, docet Castropal. lib. 1. de sponsal. q. 27. & Gasp. Hurtad. disp. 2. de matr. diff. 13. Ratio est, quia in materia Matrimonii admodum æstimatur apud homines pulchritudo: verum nota illud (notabiliter deformis.)

Quoad bona Animi.

7. Si quis ex sponsis gravi infamia maculetur; si sponsus scortator, aleator, ebriosus evadat; si asper moribus, vel admodum sævus, potest alter recedere, etiam post iurata sponsalia. Rursus, si graves inimicitie ortæ fuerint inter Sponsorum parentes, dissolvi possunt sponsalia ex parte utriusque. Quod si, inter Sponsos ipsos gravis inimicitia fuerit exorta, possunt quidem utrique

recedere, sed, qui fuit causa inimicitie obsequens omnia moralia, atque ordinaria, tenetur adhibere pacem inducendam. Ratio prædictorum eadem præcedens. Adde, & timorem rationabilem, ut exitum Nuptiæ fortitur. Hinc sequitur, ut si Timor desponsaverit Bertam, nescientibus utriusque parentibus, immo, & scientibus, unde tan factum sit, ut in parte parentes obliuiscant, & contradicant, tunc quoque discordia inter illos, vel inter Sponsos eodem inquam, ut alter, etiam altero invito, se ad alium Matrimonium convertere licet possit. Ratio est, quia in oppositione facile est, oriri inimicitias, incommuni via, & inter ipsos Sponsos non leves rixas, & discordias. Ne tamen excidat à te monitum, quam fieri Sanch. d. 14. n. 3. ut scilicet caute in hoc procedas, & iactantur minæ, opponuntur pericula, amplificentur cordiarum timores, quæ tamen experientia vitare esse, & statim inito Matrimonio deservit.

Quoad bona Fortunarum.

8. Si dotem promissam negas, vel nega ille, qui promisit, te ab altero deferri posse, luce clarius est, alteri dotis promissio conditio, sub qua fuit sponsalium, deficiente, etiam sine culpa promittentis, cessat promissio, quamvis iurata.

9. Quid, si nulla promissa fuerit dos à Sponsa, quæ deinde post sponsalia in paupertatem incidat?

Respondeo. Quidquid dicant plures apud Sanch. disp. 39. num. 3. certum mihi est, cum eodem Sanch. cum Castropalao, d. 1. de spons. punct. 28. n. 4. de Aversa de spons. sect. 14. Vers. Quarto, n. 10. citantibus, possum licet recedere. Ratio est, quia, tamen non explicite promissa dos, implicite tamen fuit. Quoniam enim supponunt, feminam transire in domum viri cum omnibus suis bonis, Adde, hanc esse mutationem in dote notabilem, quæ quæcunque, vel conditio hominem, à contrahendis sponsalibus, atque adeo à Matrimonio, prudenter averteret.

10. Tria communi huic doctrinæ addi videntur. Si timeatur rationabiliter, alterum ex Sponsis fore redandum, alter resiliat licet, ut notat Pont. loc. cit. n. 8. quia secus, se is immitteret in periculum suæ paupertatis, atque id ego merito, propter positionem conditionis, extendo ad similem rationabilem metum à futura paupertate forte alteri ex aliis quibuscunque proveniendi.

11. Secundum. Si rationabiliter timeatur, ut si perveniat iam paupertas utrique, utique licet recedere sponsalibus, quia tanto difficilius sustineri poterit paupertas Matrimonii; Vnde hic dari non potest compellens paupertatis unius cum paupertate alterius. Ita Bonacina, sed Rebellius, & Pontius, neutri licere putant: Adde autem leg. cit. Vers. Quarto circa finem, prædictum tans, distinguit, atque si propter paupertatem non potest subire onus Matrimonii, licet recedere, sed si vellet contrahere Matrimonium, cum æquè paupere, illi recedere à priore. Profecto commoda restrictio, ut illam non possum admittere, ut necessarium, quia si pervenit paupertas videtur date ius recedendi ab illis, &c.

12. Tertium. Quid si alter ex Sponsis ex inopina valde locuples fiat, poteritne iuste ab altero recedere Matrimonio meliori se addicere?

13. Respondet Sanch. quem sequitur Castropal. loc. cit. num. 5. citans Coninch. & Gutierrez, quibus adde Avensam loc. cit. non posse; Probat Primò, à posteriori, quia si, quoties dote notabiliter maiore Matrimonium contraheret alter ex Sponsis, alterum deserere posset, tunc etiam locuples censetur esse factus. Secundo à priori, quia si Sponsa tua deterior non est facta, iniquum est, si tu illam privare, solum ob bonæ fortunæ mutationem in se factam.

14. Prædictam sententiam sic impugnatur Gasp. Hurt. d. 2. de matr. §. 4. num. 25. Hanc Sanchez & Connub. sententiam diffinitam estimamus, quia dicta mutatio est ita notabilis, ut ex se efficiat implemionem notabiliter gravem, Sponsus facta diuore, & à principio existens, etiam prudenter à Sponsalibus retrahere. Hæc Hurtad. cuius argumentum Castropalaus, loc. cit. quia prædictam Sanch. sententiam amplectitur, respondere conatur, dicens: effici quidem implemionem sponsalium notabiliter gravio- rem, duriorumque, sed non per se, at solum per acci- dens, eo quod Sponsus impeditur ab aliis ditionibus sponsalibus, quæ posset invenire, id quod (ait) nihil probat, propter argumentum modò à posteriore fa- ctum, quia scilicet, sic, quilibet Sponsus posset semper Sponsam deservire, quoties notabiliter ditius Matrimo- nium ei offerretur.

15. Circa has sententias interponat iudicium me fa- pientior, quod si Leandrum tr. g. de matr. d. 2. §. 47. sequi- te inuat, invenies apud ipsum, utramque sententiam esse probabilem.

§. IX. Prædicta Causa existentes ante sponsalia, sed postea cognita.

1. Regula univversalis. Hæc pari modo sponsalia etiam iurata infirmant, ac si de novo advenirent. Ita Sanchez. Pont. Bonac. & alii innumerati apud Averfam, §. 8. de sponsal. §. 1. §. V. Dicendum tamen. Ratio est, quia pro eo, qui ante illas ignoraverat, videntur dictæ causæ tunc supervenire, quando sciuntur.

2. Id autem intellige. Primò, de prædictis causis quæ sunt qualitates, si enim fuissent de substantia, seu de in- dividuatione personæ; ut, si tu volens contrahere spon- salia cum Berta, cognoscas deinde illam non esse Ber- tam, sed Mariam, sponsalia non solum infirmari pos- sunt, sed ab initio sunt invalida, sicuti invalidum esset Matrimonium.

3. Intellige Secundò, quando ignorantia ejusmodi causæ, seu defectus tibi dedit causam contrahendi, si enim expressè fuisses eo animo, ut etiam cum illo defectu contraheretur fuisses sponsalia, nihil illis officiet igno- rantia. Ita Castrop. d. 1. de spons. p. 29. n. 2. Quid si du- bium nunc sis, an contraheretur fuisses? Respondet Leand. d. 2. de matr. §. 9. citans Sanchez. Bonac. Navarr. si defectus de novo cognitus sit gravis, ut si inveniatur, non esse Virgo vel Dives ea, quam talem putabas, posse præsu- mite non habuisse animum contrahendi, secus, si defe- ctus sit levis, &c.

4. Intellige Tertio, nisi post cognitionem, dicta spon- salia, quæ fuerant initio valida ratificaveris, quæ ratifi- catio fieri potuit, vel expressis verbis vel implicite ipso facto, ut, si post dictam noticiam, Sponsam, ut tuam, co- gnovisti. Ita Castrop. l. c. num. 11. citans Pontium, Laym. Sanc. aliosque. Valida, dixi, si enim propter aliquam ra- tionem fuerant initio invalida, ut, si fuissent cum errore personæ, vel cum nullo consensu, non validantur per so- lum copulam, quia hæc non est sufficiens signum veri consensu, potest enim fieri animo fornicario, ut supra c. 2. §. 3. n. 34. dictum est, & tenet Hurtad. de matr. disp. 16. Quid si Sponsus ad Sponsam cognoscendam accede- ret (sanè cum peccato) animo non ratificandi? Respon- det Sanchez. lib. 1. d. 66. n. 3. ait, adhuc ipso facto ratifica- te, sed Hurtad. merito l. c. censet, in foro conscientie non ratificare, nec cedere luti suo, & sic dissolvere posse sponsalia, nisi aliàs, ratione damni illati, ad illa ratificanda teneretur.

5. Dictum est autem (pro eo, qui antea ignoraverat) nam, si antea eas causas seu defectus cognovisti, & ta- men adhibuisti consensum, rata erunt sponsalia. Excipit Averfa mox citandus, V. Et quidem, nisi fortè promissio valde fuerit imprudens, & indisereta, qualis, v. g. esset pro- missio juvenis nobilis, & divitis facta vilissimæ puellæ; tunc enim ex alio capite non teneretur quis servare pro- missum: nempe ex eo, quod faceret rem illicitam, & in-

Pars III.

discretam, ita Aver. §. 8. de spons. §. 1. §. V. Pro altera: Adverte id dici ex vi promissionis sponsalium, non ex vi damni illati; illud enim esse omnino refarciendum, certum est.

6. Ex dicta regula n. 1. allata sit, ut non solum, quan- do Sponsam existimabas virginem, & post sponsalia rescivisti, esse defloratam, sed etiam, quando rescivisti esse viduam, quia certè regulariter vilior existimatur ea, quæ virgo, non est, sit, inquam, possit resilire à sponsalibus, Non ita in Sponsa respectu Sponsi, qui fortè inveniatur non fuisse virgo: nam id vile non est Sponsæ nisi tamen inveniatur, valde deditus alienis mulieribus fuisse, sine solida, & continuata emendatione, vel inveniatur, habe- re filios, nam tunc cum molestum id sit notabiliter Spon- sæ, poterit à sponsalibus recedere.

7. An ipso facto in hoc casu ignorantia defectum, quoad qualitates (nam, si adfuerit deceptio ex parte al- terius, vel merus, diximus supra) c. 2. §. 1. & 2. irrita sint sponsalia, an irritanda? Respondeo Castrop. l. c. n. 10. & Hurtados l. c. diff. 16. n. 54. merito dicunt, quando res est clara esse irritanda per voluntatem ejus, qui potest resi- lire; nec necessariam esse iudicis sententiam.

8. Quid si res sit dubia? Respondeo, Tunc, vel etiam, quando recessio à sponsalibus affertet scandalum, recur- rendum esse ad iudicem, monemus omnes. Legatur Ca- strop. p. 31. & 32. qui alios citans, docet, qualinam pro- batio sufficiat in foro externo, ad ejusmodi rescissionem; cui adde Gaf. Hurtad. loco citato. diff. 19. & Sanchez, disp. 17.

9. Donec autem is, qui ignoravit, non resiliat, manent valida sponsalia. Id, quod inde constat; quia secus, cum in casibus, de quibus loquimur, ignorantia adfuerit ipso initio, tunc etiam fuissent invalida, quod tamen non potest sustineri, nam ipso initio fuerunt legitima, com fuerint ritè promissa, & ignorantia, ut nunc supponi- mus, non fuerit circa substantiam personæ, sed solum circa qualitates; unde ex illis sponsalibus ortum est impedimentum publicæ honestatis ex Sanchez, lib. 1. matr. d. 68.

10. Denique Si quæras Primò, an qui iuste à spon- salsibus resiliat, quando scilicet resiliat sine ulla culpa, ut esset, v. g. ad ingrediendum in Religionem, teneatur re- stituere ea, quæ fortè alter expendit in parandis Nup- tiis? Respondeo, esse probabile, obligari, sed esse probabilius, non obligari. Lege Castrop. loco citato p. 53. Si quæras Secundò, quando omnibus consideratis dubium est, sintne valida, an invalida sponsalia, quid sentiendum? Respondeo, me de hoc dixisse superius c. 1. §. 4. n. 9. & 10.

§. X. An laborans alio occulto defectu possit, eo tacito, ad Matrimonium procedere?

Et item, An tunc possit ad sponsalium implemionem alterum compellere? Remissivè.

Hæc denique ad complementum hujus Tractatio- nis de sponsalibus client inquirenda, sed, quia de priore à me satis tractatum est Lib. 7. in Decal. cap. 5. §. 2. n. 5. & 6. ideo, vel illa lege, quæ ibi breviter pertrin- xi, vel pluribus agitata pete eadem à Sanchez lib. 6. matr. d. 27. num. 8. & 9. Castrop. de spons. d. 1. p. 30. Connub. de spons. dissol. 27. dub. 12. Pont. lib. 12. c. 18. Averf. quasi. 8. de matr. §. 19. G. Hurtad. d. 2. matr. diff. 17. aliisque, à quibus etiam distinctè habebis de posteriore.

R TRACTA